

Džek London
**REVOLUCIJA
i drugi ogledi**

Preveo
MILAN MILETIĆ

Revolucija

„Današnjica je sasvim dovoljna za običan svet,
Koji, nikad ne gledajući unatrag, zaista i jeste
Pravo blato, u kome su tragovi njegovog doba
Zauvek okamenjeni.“

Pre neki dan dobio sam pismo. Od nekog čoveka iz Arizone. Počinjalo je sa „Dragi druže“. Završavalo se sa „Vaš, za revoluciju“. Odgovorio sam, a moje pismo počinjalo se sa „Dragi druže“. Završavalo se sa „Vaš, za revoluciju“. U Sjedinjenim Državama ima 400 000 osoba, od približno 1 000 000 muškaraca i žena koji svoja pisma počinju s „Dragi druže“, a završavaju ih s „Vaš, za revoluciju“. U Nemačkoj ima 3 000 000 ljudi koji svoja pisma počinju s „Dragi druže“, a završavaju ih s „Vaš, za revoluciju“; u Francuskoj 1 000 000; u Austriji 800 000; u Belgiji 300 000; u Danskoj, 55 000; u Švedskoj 50 000; u Holandiji 40 000; u Španiji 30 000 ljudi – drugova i revolucionara.

Ovo su brojevi koji ismevaju kolosalne armije Napoleona i Kserksa. Ipak, to su brojevi, ne za pobjedu i utvrđenje postojećeg poretka, nego za pobjedu i revoluciju. Oni, na prozivci, čine armiju od 7 000 000 ljudi, koji se, u skladu s današnjim okolnostima, iz sve snage bore da osvoje sva blaga ovog sveta i da potpuno odbace postojeće društvo.

U istoriji sveta nikada nije bilo ničeg nalik ovoj revoluciji. U njoj nema nikakve analogije ni sa Američkom, ni sa Francuskom revolucijom. Ona je jedinstvena, džinovska. Druge revolucije u poređenju s njom su kao asteroidi u poređenju sa Suncem. Ona je je jedina ovakve vrste, prva sveopšta revolucija

sveta čija je istorija krcata revolucijama. I ne samo to, jer to je prvi organizovani pokret ljudi koji postaje svetski, ograničen samo ograničenjima planete.

Ta revolucija se razlikuje od svih drugih revolucija, i to na mnogo načina. Nije sporadična. Nije plamen narodnog nezadovoljstva koji jednog dana buktna a drugog gasne. Starija je od svih sadašnjih naraštaja. Ima istoriju i tradiciju, stradalničku ulogu tek neznatno manje obimniju od hrišćanstva. Literatura koja uz nju ide, beskrajno je impozantnija i učenija od literatur svih prethodnih revolucija.

Sebe nazivaju „drugovima“, ovi ljudi, drugovi u socijalističkoj revoluciji. Reč skovana za usmenu upotrebu, niti je isprazna niti je besmislena. Ona ljude povezuje kao braću, jer ljudi koji stoje rame uz rame pod crvenim barjakom pobune i treba da budu povezani. Taj crveni barjak, usput, predstavlja simbol bratstva među ljudima, a ne požara koji u prestravljenom buržoaskom umu odmah izaziva strah. Drugarstvo revolucionara je živo i toplo. Ono prekoračuje geografske podele, nadmašuje rasna predubeđenja i čak se pokazuje moćnijim od Četvrtog jula, tog orla amerikanizma široko raširenih krila iz vremena naših otaca. Francuski i nemački radnici zaboravljaju na Alzas i Lorenu, a kad zapreti rat, objavljuju deklaracije ističući da kao radnici i drugovi nemaju nikakve nesuglasice. Odmah sledećeg dana pošto su se Japan i Rusija uhvatili za guše, revolucionari Japana obratili su se revolucionarima Rusije sledećom porukom: „Dragi drugovi – Vaša i naša vlada nedavno su se upustile u rat kako bi ostvarile sopstvene imperijalističke ciljeve, ali za nas, socijaliste, ne postoje nikakve granice, rasa, zemlja, ni nacionalnost. Mi smo drugovi, braća, sestre i nemamo nikakvog razloga za rat. Vaš neprijatelj nije japanski narod, nego naš militarizam i takozvani patriotizam. Patriotizam i militarizam su naši uzajamni neprijatelji“.

Januara 1905. godine, širom Sjedinjenih Država, socijalisti su održavali masovne zborove, izražavajući saosećanje sa svojim drugovima po borbi, revolucionarima Rusije, i što je značajnije, pomagali im prikupljajući novac i telegrafišući ruskim

vođama. Činjenica o ovoj novčanoj pomoći, nesumnjiv odziv i samo formulisanje pomoći, predstavljali su upadljivu i praktičnu demonstraciju internacionalne solidarnosti ove svetske revolucije.

„Kakvi god da budu neposredni rezultati sadašnje pobune u Rusiji, socijalistička propaganda u toj zemlji iz njih crpi podstrek, nezapamćen u istoriji modernih klasnih ratova. Herojsku bitku za slobodu vodi gotovo isključivo ruska radnička klasa pod intelektualnim vođstvom ruskih socijalista, na taj način još jednom ukazujući na činjenicu da je klasna svest radnog čoveka postala prethodnica svih oslobodilačkih pokreta savremenog doba.“

Govorim o 7 000 000 drugova organizovanom, međunarodnom, svetskom revolucionarnom pokretu. Govorim o strahovitoj ljudskoj snazi. S njom se mora računati. Govorim o snazi. A govorim i o romansi – romansi velikoj toliko da izgleda zaklanja vidokrug običnih smrtnika. Ove revolucionare pokreće velika strast. Strasno osećaju ličnu pravdu, veoma poštuju čovečanstvo, a imaju premalo razumevanja, ako ga uopšte imaju, za vladavinu mrtvih. Odbijaju da njima upravljaju mrtvi. Za buržoaziju, njihovo neverovanje u dominantne konvencije vladajućeg poretka više je nego upadljivo. Oni se do prezira smeju opojnim idealima i slatkoj čednosti buržoaskog društva. Namjeravaju da unište buržoasko društvo i većinu njegovih opojnih ideala i slatke čednosti, od kojih su najvažniji oni koji se svrstavaju pod stavke kakvo je privatno vlasništvo nad kapitalom, opstanak najsposobnijih i patriotizam – čak i patriotizam.

Takva vojska revolucionara, 7 000 000 snažnih, predstavlja ono zbog čega vladari i vladajuće klase treba da se za trenutak zaustave i razmisle. Poklič ove vojske je: „Ne četvrtinu! Mi želimo sve što imate. Nećemo se zadovoljiti ničim manjim od svega što posedujete. Želimo u svojim rukama poluge vlasti i sudbinu čovečanstva. Evo naših ruku. Te su ruke snažne. Preuzećemo vaše vlade, vaše palate i sav vaš raskoš, i od tog dana radićete za koricu hleba, isto kao i seljak na njivi ili službenik u vašim me-

tropolama, izgladneo i nikakav. Evo naših ruku. Te su ruke snažne.“

Dobro nek se vladari i vladajuće klase razmisle. Ovo je revolucija. A, osim toga, ovih 7 000 000 ljudi nisu armija na papiru. Njihova snaga na bojnom polju iznosi 7 000 000. Danas oni predstavljaju 7 000 000 glasova u civilizovanim zemljama sveta.

Do juče nisu bili tako jaki. Sutra će biti još jači. Uz to, oni su borci. Vole mir. Ali se ne plaše rata. Namera im je ništa manje nego da unište postojeće kapitalističko društvo i preuzmu imetak čitavog sveta. Ako vlast dopusti, za svoje ciljeve boriće se miroljubivo, na glasačkom mestu. Ako vlast ne dopusti i ako primeni silu, i sami će pribeći sili. U Rusiji, na primer, ne postoji pravo glasa. Vlada ubija revolucionare. Revolucionari ubijaju vladine službenike. Revolucionari atentatima zadovoljavaju pravdu.

Ovde, pak, počinje neobično značajna faza koju bi, za sopstveno dobro, vlastodršci trebalo da razmotre. Da pojasnim. Ja sam revolucionar. Ipak, ja sam savršeno zdrava i normalna osoba. Govorim i *mislím* o ovim atentatorima u Rusiji kao „svojim drugovima“. Isto čine i svi drugovi u Americi, i svih 7 000 000 drugova iz čitavog sveta. Od kakve je koristi organizovan, međunarodni revolucionarni pokret ako naši drugovi nemaju pomoć celog sveta! Korist proizlazi iz činjenice da mi potpomažemo atentate naših drugova u Rusiji. Oni nisu Tolstojevi učenici, nismo ni mi. Mi smo revolucionari.

Naši drugovi u Rusiji oformili su takozvanu „Borbenu ćeliju“. Ova Borbena ćelija optužila je, sudila, utvrdila krivicu i osudila na smrt, izvesnog Sipjagina, ministra unutrašnjih poslova. Drugog aprila¹ ubijen je u dvorcu Marinski. Dve godine kasnije, „Borbena ćelija“ osudila je na smrt i likvidirala drugog ministra unutrašnjih poslova, Fon Plevea. Posle toga objavljen je dokument, s datumom 29. juli 1904. godine, u kojem se izlažu tačke optužnice protiv Fon Plevea i preuzima odgovornost za ubistvo. Potom je ovaj dokument, kao svetao primer, poslat so-

¹ Godine 1902.

cijalistima širom sveta, koji su ga potom objavljivali svuda po časopisima i novinama. Stvar je, ne u tome što su se socijalisti širom sveta plašili da ga objave, ne ni u njihovoj drskosti da to učine, nego u tome što su to učinili rutinski, dajući izdanju prizvuk onoga što bi mogli da nazovemo zvaničnim dokumentom međunarodnog revolucionarnog pokreta.

Tako su najvažnije odlike revolucije – potcenjene, ali su istovremeno postale i činjenice. A vladarima i vladajućim klasama stavljene su do znanja, ne razmetljivo, ne kao pretnja, nego kao mogućnost da mnogo dublje razmotre duh i prirodu svetske revolucije. Što se tiče revolucije, nastupilo je vreme koje zahteva da se razmotri. Revolucija zahvata sve civilizovane zemlje sveta. Brzinom kojom se zemlja civilizuje, zahvata je i revolucija. S uvođenjem industrije u Japan, stigao je i socijalizam. Socijalizam je umarširao na Filipine, rame uz rame s američkim vojnicima. Odjeci poslednjih pucnjeva jedva da su minuli, a lokalni socijalisti već su se organizovali na Kubi i Portoriku. Daleko je značajnija činjenica da se od svih zemalja zahvaćenih revolucijom, nijedna nije oslobodila njenog stiska. Naprotiv, u svim ovim zemlja, njen stisak, s godinama, postaje sve jači. Kao pokret, svoju aktivnost počela je u tajnosti, pre više od jedne generacije. Godine 1867, njena snaga u glasovima iznosila je 30 000. Do 1871. godine, ojačala je na 100 000. Sve do 1884. nije prešla pola miliona. Ali je 1889. prešla milion glasova i dobila zamajac. Godine 1892, socijalistički glasovi u svetu brojali su 1 798 391; 1893. godine – 2 585 898; 1895 – 3 033 718; 1898 – 4 515 591; 1902 – 5 253 054; 1903 – 6 285 374; a godine Gospodnje 1905, prešli su brojku od sedam miliona.

Ovaj žar revolucije nije mimoišao ni Sjedinjene Države. Godine 1888, bilo je svega 2 068 socijalističkih glasova. Godine 1902, bilo je 127 713 socijalističkih glasova. A 1904. godine, glasalo je 435 040 socijalista. Šta je potpalilo ovaj plamen? Svakako ne teška vremena. Prve četiri godine dvadesetog veka smatrale su se beričetnim godinama, ipak tih godina više od 300 000 ljudi stupilo je u redove revolucionara, pokazujući zube buržoaskom društvu i stajući pod krvavo-crveni steg. U

državi u kojoj zapisujem ove redove, Kaliforniji, dvanaestina ljudi su osvedočeni i registrovani revolucionari.

Jednu stvar treba potpuno razjasniti. Ovo nije spontani i bezglavi ustanak velike mase nezadovoljnog i očajnog sveta – ne-promišljeno i nagonско povlačenje zbog patnje. Naprotiv, propaganda je promišljena; pokret je zasnovan na ekonomskoj neophodnosti i u skladu je sa evolucijom društva; u isti mah, očajan narod još se nije pobunio. Revolucionari nisu izgladneli i oboleli robovi na pustom dnu društvene pozornice, nego su, uglavnom, srčani, dobro uhranjeni radni ljudi, koji uviđaju da beda čeka i njih i njihovu decu, i stoga se opiru propasti. Izuzetno siromašni ljudi su previše беспомоћни da bi pomogli sebi. Ali, njima stiže pomoć, i nije daleko dan kada će bezbroj njih preplaviti redove revolucionara.

Još jedna stvar treba da bude sasvim jasna. Uprkos činjenici da je srednja klasa muškaraca i zanatlija zainteresovana za pokret, on je ipak osobena pobuna radničke klase. Širom sveta, to je pobuna radničke klase. Radnici čitavog sveta, kao klasa, bore se protiv kapitalista čitavog sveta, kao klase. Takozvana viša srednja klasa predstavlja sve veću anomaliju u socijalnoj utakmici. To je klasa koja nestaje (nasuprot prepredenim statističarima), i njen istorijski zadatak kao amortizera između kapitalista i radničke klase upravo je okončan. Malo toga preostaje za nju osim da cvili dok odlazi u zaborav, kao što je već počela da cvili kod populista i Džefersonovih demokrata. Borba je počela. Revolucija je ovde, a radnici čitavog sveta su oni koji se bune.

Razume se, odmah se postavlja pitanje: Zbog čega se to dešava? Nikakav kapric ne može da dovede do svetske revolucije. Kapric ne vodi do jednoglasja. Mora da postoji duboko ukorenjeni uzrok koji 7 000 000 ljudi tera da misle isto, koji ih tera da odbace vernost buržoaskim bogovima i prestanu da veruju u tako otmenu stvar kao što je patriotizam. U optužnici ima mnogo stavki koje revolucionari stavljaju na teret klasi kapitalista, ali za ovu svrhu neophodno je da se navede samo

jedna, a na nju kapitalisti nikada nisu odgovorili i nikada neće ni moći.

Klasa kapitalista uredila je društvo i njihovo uređenje je propalo. I ne samo da je propalo, nego je propalo na žalostan, podao, užasan način. Kapitalistička klasa imala je priliku kakvu nije imala nijedna vladajuća klasa u istoriji sveta. Ona je raskinula sa vladavinom stare feudalne aristokratije. Ona je upravljala stvarima, organizovala odvijanje života, i učinila mogućom velelepnu eru ljudskog roda, onu u kojoj nijedno stvorenje ne bi trebalo naglas da rida jer nema dovoljno da jede, i u kojoj će za svako dete biti mogućnosti da se obrazuje, da se intelektualno i duhovno uzdigne. Pošto je ovladala stvarima i organizovala život, sve je ovo postalo moguće. Ukazala se prilika, bogomdana, i kapitalistička klasa je omanula. Bila je slepa i pohlepna. Natucala je o opojnim idealima i slatkim čednostima, ne jednom trljajući oči, ni za trunku ne popuštajući u sopstvenoj pohlepi, i razbila se u paramparčad usled neuspeha, tako velikog da može da se meri samo s prilikom koja je propuštena.

Međutim, tom buržoaskom duhu sve je ovo umnogome nalik na paučinu. Isto kao što je i u prošlosti bio slep, ovaj duh i sada je slep i ne može ni da vidi ni da razume. Dakle, onda neka optužnica bude još određenija, u smislu oštine i očiglednosti. Razmotrimo, najpre, pećinskog čoveka. On je bio veoma jednostavno biće. Glava mu je padala unatrag kao kod nekakvog orangutana, i jedva da je imao nešto više pameti od njega. Živeo je u negostoljubivom okruženju, kao žrtva svih oblika surovosti života. Nije bio preduzimljiv, nije bio ni lukav. Njegovu efikasnost u snabdevanju hranom, mogli bismo, recimo, da ocenimo sa 1. Čak ni zemlju nije obrađivao. Uz ovu prirodnu efikasnost ocenjenu jedinicom, odbio je svoje krvožedne neprijatelje i obezbedio sebi hranu i sklonište. Nema sumnje da je bilo ovako, jer u suprotnom se ne bi razmnožio i raširio po čitavoj Zemlji i ostavio potomstvo, generaciju za generacijom, od kojih smo nastali čak i vi i ja.

Pećinski čovek, uz svoju prirodnu efikasnost ocenjenu sa 1, uglavnom je imao dovoljno da jede, i nijedan pećinski čovek

nije sve vreme gladovao. Takođe, živio je zdravim životom u prirodi, besposličio i odmarao se, i imao vremena na pretek da razvija sopstvenu imaginaciju i izmišlja bogove. To jest, nije bio prinuđen da radi: na raspolaganju mu je bilo svo vreme na javi kako bi obezbedio dovoljno hrane. Deca pečinskog čoveka (a to važi i za decu svih divljih naroda) imala su detinjstvo, a pod tim se podrazumeva srećno detinjstvo provedeno u igri i razvoju.

I dakle, koliko je odmakao savremeni čovek? Uzmimo na primer Sjedinjene Države, najnapredniju i najprosvećeniju zemlju na svetu. U Sjedinjenim Državama ima 10 000 000 ljudi koji žive u siromaštvu. Pod siromaštvom se podrazumevaju životne prilike u kojima, usled nedostatka hrane i adekvatnog krova nad glavom, nije moguće postići standardnu radnu efikasnost. U Sjedinjenim Državama ima 10 000 000 ljudi koji nemaju dovoljno za ishranu. U Sjedinjenim Državama, zbog toga što nemaju dovoljno za ishranu, ima 10 000 000 ljudi koji ne mogu da održe uobičajenu jedinicu snage svojih tela. To znači da ovih 10 000 000 ljudi nestaje, umire, telom i dušom, polako, jer nemaju dovoljno da jedu. Širom ove ogromne, napredne, prosvećene zemlje, nailazimo na muškarce, žene i decu koji žive u bedi. U svim velikim gradovima, gde na stotine, na hiljade i na milione njih živi izdvojeno u sirotinjskim kvartovima, njihova beda postaje bestijalnost. Za razliku od njih, nijedan pečinski čovek nikad nije gladovao tako hronično, nikad nije spavao tako rastrzano, nikad nije trulio od gnoja i bolesti, niti je dirinčio tako bespoštedno i tolike duge sate.

U Čikagu, izvesna žena kuluči šezdeset sati nedeljno. Bila je tekstilni radnik. Ušivala je dugmad na odeću. Kod italijanskih tekstilnih radnika u Čikagu, prosečna nedeljna nadnica krojača iznosi 90 centi, ali oni rade svaku bogovetnu sedmicu u godini. Prosečna nedeljna nadnica onih koji rade na obrublivanju pantalona iznosi 1 dolar i 31 cent, a prosečan broj radnih nedelja u godini je 27,85. Prosečna godišnja zarada ovog prvog je 37, a ovog drugog 42,41 dolara. Takve nadnice znače da deca nemaju detinjstvo, da je život svirep, i da je gladovanje sveopšte.

Za razliku od pećinskog čoveka, današnji čovek ne može da obezbedi hranu i krov nad glavom kad god oseti potrebu. Današnji čovek najpre mora da pronađe posao, u čemu je često neuspešan. U tom času beda prelazi u akutno stanje. O toj akutnoj bedi svakodnevno se izveštava u novinama. Da pobrojimo neke od bezbroj slučajeva.

U Njujork Sitiju živel je izvesna žena, Meri Mid. Imala je troje dece: Meri, staru godinu dana, Džoanu, dve; Alisu, četiri. Muž nije uspevao da nađe posao. Gladovali su. Bili su izbačeni iz stana u ulici Stojben 160. Meri Mid zadavila je svoju jednogodišnju bebu, imenjakinju Meri; zadavila je Alisu, uzrasta četiri godine; nije uspela da zadavi Džoanu, uzrasta dve godine, i potom je popila otrov. Otac je policiji izjavio: „Moja žena poludela je od stalnog siromaštva. Do pre nedelju dana živeli smo u ulici Stojben broj 160, kad su nas iselili. Nisam uspevao da nađem posao. Čak nisam imao dovoljno za hranu. Bebe su se stalno bile neuhranjene i bolesne. Moja žena plakala je gotovo sve vreme“.

„Dobrotvorna ustanova zatrpana je desetinama hiljada molbi ljudi bez posla koji ne uspevaju da se izbore sa okolnostima“. – *Njujorški trgovinski list*, 11. januar 1905.

U dnevnim novinama, današnji čovek, zbog toga što ne može da dobije posao kako bi zaradio za hranu, daje ovakav oglas:

„Mladić, dobro obrazovan, usled nemogućnosti da dobije zaposlenje, u svrhu fizičkih i bioloških istraživanja prodaje sva prava i tapije na sopstveno telo. Za ponude, sanduče 3466. *Egzaminer*.“

„Frenk A. Malin u sredu uveče upao je u centralnu policijsku stanicu i tražio da ga zatvore pod optužbom da je skitnica. Izjavio je da neuspešno tragao za poslom tako dugo da se uverio da je postao skitnica. U svakom slučaju, bio je tako gladan

da ga je bilo neophodno nahraniti. Policijski sudija osudio ga je na devedeset dana zatvora“. – *San Francisko Egzaminer*

U sobi u Soto Hausu, u Četvrtoj ulici broj 32, u San Francisku, pronađeno je telo V. G. Robinsa. Usmrtio se plinom. Takođe je pronađen njegov dnevnik, iz koga donosimo sledeće odlomke.

3. *mart* – Nema šanse da ovde dobijem nešto. Šta da radim?.

7. *mart* – Još ništa nisam pronašao.

8. *mart* – Živim na krofnama, pet centi dnevno.

9. *mart* – Poslednjih četvrt dolara otišlo mi je na kiriju.

10. *mart* – Bože pomози mi. Preostalo mi još pet centi. Nisam dobio nikakav posao. Šta dalje? Gladovanje ili –? Večeras potrošio poslednju paru. Šta da radim? Da li da kradem, prosjačim ili umrem? Nikad nisam krao, prosjačio ni gladovao u svih mojih pedeset godina, ali sada sam na ivici – smrt mi izgleda kao jedino utočište.

11. *mart* – Bolestan ceo dan – jaka groznica poslepodne. Danas, to jest od juče poslepodne, nemam ništa za jelo. Bože, bože. Zbogom, svima.“

Koliko napreduje dete današnjeg čoveka u ovoj najnaprednijoj zemlji? U gradu Njujorku, 50,000 dece svakog jutra odlazi gladno u školu. Iz istog grada, 12. januara, štampa je po čitavoj zemlji razglasila o slučaju o kome je izvestio doktor A. E. Danijel iz Njujorške ambulante za žene i decu. Radilo se o slučaju bebe od osamnaest meseci, koja je svojim radom zarađivalo pedeset centi nedeljno u oronuloj radionici.

„Policajac Makonon iz stanice u Flašing aveniji, jutros je, u Bruklinu, na Mirtl aveniji 513, na gomili dronjaka pronašao gospođu Meri Galin, umrlu od gladi, s uplakanom bebom od četiri meseca na grudima. Šćućureni zajedno, kako bi se ugrejali, u drugom delu prostorije pronađeni su otac, Džejms Galin, i troje dece uzrasta od dve do osam godina. Deca su piljila u policajca kako to samo proždrljive životinje umeju. Bila su izgladnela,

a u njihovom neuglednom domu nije bilo ni traga od bilo kakve hrane.“ – *Njujorški žurnal*, 2. januar 1902. godine.

U Sjedinjenim Državama 80 000 dece dirinči u tekstilnim kombinatima. Na jugu, rade u smenama od 12 časova. Ne vide belog dana. Deca koja rade noću idu na spavanje kad Sunce izliva život i toplotu po čitavom svetu, dok se ona koja rade preko dana do sumraka nalaze pored mašina i u svoje jazbine, zvane „kuće“, vraćaju se po mraku. Mnoga ne dobijaju više od šest centi na dan. Ima beba koje rade za pet-šest centi na dan. Deca koja rade u noćnoj smeni često ostaju budna tako što ih polivaju hladnom po licu. Ima šestogodišnje dece koja su već preturila jedanaest meseci rada u noćnoj smeni. Kad se razbole ili ne mogu da ustanu iz kreveta kako bi pošli na posao, tu su ljudi unajmljeni da na konju idu od kuće do kuće i nagovaraju ih i prete da ustanu i pođu na posao. Deset posto takve dece zadobijaju akutnu tuberkulozu. Sva su slaba, iščašena, zakržljala, i telom i duhom. Elbert Habard² o deci-radnicima u južnjačkim fabrikama tekstila govori ovako:

„Htedoh da podignem jedno od tih malih radnika ne bi li doznao koliko je teško. Istog časa, njegovih sedamnaest kilograma od kostiju i kože zadrhta od straha i on se probi napred da poveže pokidanu nit. Privukoh mu pažnju dodirom i ponudih ga srebrnjakom. Gledao me je tupo, licem koje bi s lakoćom moglo da pripada čoveku od šezdeset godina, tako izbrazdanom, iznurenom i prepunom patnje. Ne beše posegao za novcem – uopšte nije znao šta je to. U toj fabrici bejaše na tuce takve dece. Doktor koji beše sa mnom, rekao je da će, verovatno, svi umreti u roku od dve godine, i da će njihova mesta popuniti drugi – bilo ih je mnogo. Zapale-nje pluća behu imali mnogi od njih. Njihova su tela prijemčiva za bolesti, a kad do toga dođe, nema

² Elbert Grin Habard (1856–1915), američki pisac, izdavač, umetnik i filosof, najpoznatiji po svom čuvenom eseju *Poruka za Garsiju*.

natrag – nema reakcije. Medicina jednostavno ne deluje – priroda trpi bič, udarce, klonulost, a dete postaje ukočeno i umire.“

Toliko danas cene čoveka i njegovo dete u Sjedinjenim Državama, najnaprednijoj i najprosvetljenijoj od svih zemalja na ovom svetu. Treba zapamtiti da su prikazani slučajevi tek primeri, ali oni koji mogu da se umnože do u beskraj. Isto tako, treba imati na umu da ono što je istina za Sjedinjene Države, istina je i za ceo civilizovani svet. Takva beda nipošto nije bila istina pećinskog čoveka. I šta se onda dogodilo? Da li je neprijateljsko okruženje pećinskog čoveka postalo još gore za njegove potomke? Da li se prirodna efikasnost pećinskog čoveka u pribavljanju hrane i krova nad glavom, ocenjena jedinicom, kod današnjeg čoveka smanjila na polovinu ili četvrtinu?

Naprotiv, neprijateljsko okruženje pećinskog čoveka je uništeno. Za današnjeg čoveka ono više ne postoji. Svi krvoločni neprijatelji, svakodnevne opasnosti najranijeg sveta, potpuno su istrebljene. Mnoge vrste su izumrle. Tu i tamo, u izolovanim delovima sveta, i dalje vladaju neki od čovekovih najžešćih neprijatelja. Ali, svakako su daleko od bilo kakve pretnje ljudskom rodu. Današnji čovek, kad se uželi rekreacije i promene, odlazi u te iste zabiti radi lova. Isto tako, u časovima dokolice, čovek žalosno cvili za „velikom igrom“³, jer zna da će u ne tako dalekoj budućnosti iščeznuti sa Zemlje.

Nipošto se čovekova efikasnost u snalaženju za hranu i krov nije smanjila od vremena pećinskog čoveka. Zapravo, povećala se hiljadama puta. Od vremena pećinskog čoveka, stvar je usavršena. Tajne ove stvari su obelodanjene. Zakoni po kojima deluje su formulisani. Izrađene su čudesne alatke, veličanstveni izumi, sve u cilju povećanja ogromne čovekove prirodne sposobnosti svakovrsnog obezbeđivanja hrane, stvaranja krova nad glavom, stočarstva, rudarstva, proizvodnje, prevoza i saobraćaja.

³ Izraz je donekle specifičan i označava lov na krupnu divljač, ponekad i na slonove i velike sisare.

Od pećinskog čoveka do ručnog rada od pre tri generacije, povećanje efikasnosti u obezbeđivanju hrane i krova nad glavom bilo je veoma veliko. Međutim, danas je, usled industrijalizacije, efikasnost ručnog rada od pre tri generacije višestruko nadmašena. Nekada je bilo potrebno 200 sati čovekovog rada za pretovar 100 tona rude na tovarno vozilo. Danas, zahvaljujući industrijalizaciji, za isti zadatak potrebno je samo dva sata čovekovog rada. Biro rada Sjedinjenih Država odgovoran je za sledeću tabelu koja uporedno pokazuje nedavno povećanje efikasnosti u pribavljanju hrane i krova nad glavom:

	Mašinski rad (u satima)	Ručni rad (u satima)
Ječam (100 bušela ⁴)	9	211
Kukuruz (50 bušela u zrnju; stabljike, mahune i listovi isečeni za stočnu hranu)	34	228
Ovas (160 bušela)	28	265
Pšenica (50 bušela)	7	160
Natovarena ruda (100 tona gvožđa natovarenog u vagone)	2	200
Pretovareni ugalj (prevoz 200 tona s brodova do podruma 120 metara udaljenosti)	20	240
Vile (50 vila, 30 cm kalaja)	12	200
Plug	3	118

Prema istom izvoru, u najbolje organizovanoj poljoprivrednoj proizvodnji, radom se može dobiti 20 bušela pšenice po 66 centi, to jest 1 bušel za 3,5 centi. To je postignuto na bogatoj farmi od 10 000 akri u Kaliforniji, što je i prosečna cena čitave proizvodnje na farmi. Gospodin Kerol D. Rajt kaže da

⁴ Anglo-američka jedinica za meru, iznosi 32 libre, to jest približno 14,5 kilograma.

danas 4 500 000 ljudi, uz pomoć mehanizacije, ostvaruje proizvodnju koja bi ranije zahtevala angažovanje 40 000 000 ljudi ako bi se proizvodnja odvijala manuelno. Profesor Hercog iz Austrije kaže da bi 5 000 000 ljudi, uz pomoć današnje industrije, obavljajući društveno koristan rad, bilo u stanju da populaciju od 20 000 000 ljudi snabdeva svim potrebštinama i malim životnim pogodnostima radeći 1,5 sat dnevno.

Ako je tako, razmišljamo, i ako čovekova efikasnost u obezbeđivanju hrane i krova nad glavom hiljadama puta nadmašuje efikasnost pećinskog čoveka, onda zbog čega danas milioni ljudi žive daleko bednije od pećinskog čoveka? To je pitanje koje postavlja revolucionar i postavlja ga vladajućoj, kapitalističkoj klasi. Kapitalistička klasa ne odgovara. Kapitalistička klasa ne može da odgovori.

Ako je čovekova efikasnost u obezbeđivanju hrane i krova nad glavom hiljadama puta veća od efikasnosti pećinskog čoveka, zbog čega onda, danas, u Sjedinjenim Državama, ima 10 000 000 ljudi koji nemaju odgovarajući krov i odgovarajuću ishranu? Ako dete pećinskog čoveka nije bilo prinuđeno da radi, zbog čega onda danas u Sjedinjenim Državama ima 80 000 dece koja, samo u fabrikama tekstila, uništavaju svoje živote. Ako dete pećinskog čoveka nije bilo prinuđeno da radi, zbog čega onda danas u Sjedinjenim Državama ima 1 752 187 dece-radnika?

To je istinita tačka optužnice. Kapitalistička klasa koja je juče rđavo upravljala, i danas rđavo upravlja. U Njujorku, 50 000 dece odlazi gladno u školu, a u Njujorku živi 1 320 milionera. Stvar, međutim, nije u tome što je ogroman deo čovečanstva očajan zbog imetka koji je kapitalistička klasa prigrabila za sebe. Daleko od toga. Stvar je zapravo u tome što je ogroman deo čovečanstva očajan, ne zbog žudnje za bogatstvom koje je prigrabila kapitalistička klasa, *nego zbog bogatstva koje nikada nije stvoreno*. To bogatstvo nikad nije stvoreno zbog toga što kapitalistička klasa upravlja previše rasipnički i nerazumno. Kapitalistička klasa, zaslepljena i pohlepna, ludački grabežljiva, ne samo da nije dala sve od sebe u rukovođenju, nego je upravo

činila suprotno. Takvo upravljanje je nepojmljivo rasipničko. Ta stvar nipošto ne može da se preoštro istakne.

Uprkos činjenici da savremeni čovek živi bednije od pećinskog čoveka, a da je efikasnost savremenog čoveka u obezbeđivanju hrane i krova nad glavom hiljadu puta veća od efikasnosti pećinskog čoveka, nikakav drugačiji zaključak nije moguć osim da je upravljanje nepojmljivo rasipničko.

Uz prirodne izvore u čitavom svetu, potom one koje je osmislila industrija, skladnom organizacijom proizvodnje i raspodele, podjednako razumnim smanjivanjem rasipanja, prvoklasni radnici ne bi morali da rade više od dva-tri sata dnevno kako bi svakome priuštili hranu, obuču, kuću, obrazovanje i najmanju meru luksuza. Više ne bi bilo oskudevanja i bede, deca ne bi uništavala svoje živote, muškarci, žene i bebe više ne bi živeli i umirali kao zveri. Ne samo da bi stvar bila pod kontrolom, nego bi i industrija bila pod kontrolom. Tog dana, motiv će biti finiji i otmeniji od današnjeg koji dolazi iz stomaka. Nijedan muškarac, žena ili dete neće biti prisiljeni da rade praznog stomaka. Naprotiv, biće prisiljeni da se ponašaju onako kako je dete prisiljeno da se ponaša na takmičenju iz pravopisa, kao što se dečaci i devojčice ponašaju u igri, kao što naučnici formulišu zakone, kao što pronalazači primenjuju zakone, kao što umetnici i vajari oslikavaju platna i oblikuju glinu, kao što pesnici i državni službe čovečanstvu svojim stihovima i svojim državičkim umećem. Duhovni, intelektualni i umetnički uticaj na društvo biće neizmeran. Čitavo čovečanstvo podići će se na ovom moćnom talasu.

Bila je to prilika dostojna kapitalističke klase. Manje slepila, manje pohlepe i razumno upravljanje s njihove strane – to je sve što je bilo neophodno. Čudesna era ukazala se ljudskom rodu. Ali, kapitalistička klasa je omanula. Napravili su pravu pustoš od civilizacije. Nipošto kapitalistička klasa ne može da izjavi da nije kriva. Bila je svesna prilike. Njeni najbudriji ljudi govorili su o prilici, njeni učenjaci i naučnici govorili su o prilici. Sve što su govorili danas se nalazi u knjigama, prepunih tako osuđujućih dokaza protiv iste te klase. Nisu slušali. Bili su

previše pohlepni. Besramno su se protivili (kao što se i danas protive), u našim sudnicama, izjavljujući da profit nije bilo moguće ostvariti bez dirinčenja dece i beba. Naklapanje o opojnim idealima i slatkoj čednosti, umiruje im savest i dozvoljava da se patnje i beda čovečanstva nastave i uvećaju, ukratko, kapitalistička klasa nije uspeła da iskoristi priliku.

Međutim, prilika je i dalje tu. Kapitalistička klasa je pokušala i nije uspeła. Radnička klasa uviđa šta treba uraditi s ovom prilikom. „Ali, radnička klasa je nesposobna“, kažu kapitalisti. „Šta vi znate o tome?“ uzvraća radnička klasa. „To što ste vi omanuli, ne znači da ćemo i mi omanuti. Pored toga, u svakom slučaju ćemo pokušati. Sedam miliona nas govori isto. I šta imate da kažete na to?“

A šta kapitalistička klasa kaže? Ima u vidu nesposobnost radničke klase. Shvata da su optužnica i argumenti revolucionara potpuno pogrešni. Preostaje sedam miliona revolucionara. Njihovo postojanje je činjenica. Njihova vera u sopstvene sposobnosti i njihova optužnica i argumentacija, predstavljaju činjenicu. Neprestano uvećanje njihove brojnosti je činjenica. Njihova namera da unište današnje društvo je činjenica, kao što je činjenica i njihova namera da preuzme svet u svoje ruke, zajedno sa svim njegovim bogatstvima, industrijom i vladama. Pored ostalog, činjenica je da je radnička klasa neizmerno veća od klase kapitalista.

Revolucija je revolucija radničke klase. Kako bi kapitalistička klasa, kao manjina, zaustavila ovu plimu revolucije? Šta je ona to imala da ponudi? Šta ona to nudi? Udruženja poslodavaca, sudski nalozi, građanske parnice zbog otimanja imovine sindikata, galama oko spajanja preduzeća, gorko i bestidno suprotstavljanje osmočasovnom radnom danu, snažni naponi za obustavljanje svih reformi, ozakonjenje dečijeg rada, korupcija u svim opštinskim većima, uticajne grupe i podmićivanje u svakom sudu kao poluga kapitalističkog zakonodavstva, bajoneti, mitraljezi, policijska batina, profesionalni štrajkbrejkeri i naoružani pinkertonovci – to su stvari koje kapitalistička klasa iznosi pred plimu revolucije, umišljajući da zaista može da je zadrži.

Kapitalistička klasa danas je slepa za opasnost od revolucije kao što je u prošlosti bila slepa za bogomdanu priliku. Ona uopšte ne može da vidi koliko joj je nesiguran položaj, ne može da shvati sopstvenu snagu i nagoveštaj revolucije. Ona ide sopstvenim mirnim putem, propovedajući o opojnim idealima i slatkoj čednosti, odvrtno se jagmeći za materijalnim dobrima.

U prošlosti, nijedan svrgnuti vladar, nijedna svrgnuta klasa nikada nije vodila računa o revoluciji koja ih je svrgnula, tako je i sa današnjom kapitalističkom klasom. Umesto kompromisa, umesto produženja životne snage pomirenjem i odustajanjem od surovijeg tlačenja radničke klase, ona se s njom sukobljava, prisiljavajući je na revoluciju. Poslednjih godina, svaki razbijeni štrajk, svaki na zakonit način opljačkan sindikalni imetak, svaka radionica pretvorena u preduzeće, direktno pogođene pripadnike radničke klase gura u socijalizam, i to u stotinama i u hiljadama. Pokažete li radniku da mu je sindikat propao, on postaje revolucionar. Razbijete li štrajk sudskim nalogom ili oterate li sindikat u bankrotstvo građanskom parnicom, pogođeni radnici pripiće se uz sirenu za uzbunu socijalista i biće zauvek izgubljeni za *političke kapitalističke* partije.

Antagonizam nikada ne uljulkuje revoluciju, a antagonizam je sve što kapitalistička klasa nudi. Istina je, ona pruža neke zastarele predstave koje su bile veoma delotvorne u prošlosti, ali koje više ne deluju. Sloboda od vrste 4. jula, u smislu Deklaracije o nezavisnosti i Francuskih enciklopedista danas više nije odgovarajuća. Ona se ne obraća radniku čija je glava razbijena policijskim pendrekom, imetak njegovog sindikata uzapćen sudskom odlukom, a njegovo radno mesto ukinuto izumom uštede na radu. Čak ni Ustav Sjedinjenih Država ne izgleda tako sjajno i velelepno za radnika koji je iskusio zatvor ili je protivustavno proteran iz Kolorada. Isto tako, povređena osećanja baš tog radnika nipošto se ne mogu zalečiti izveštajima u novinama o tome da su i zatvor i proterivanje više nego pravedni, po zakonu i ustavu. „Dodavola, onda, s Ustavom!“ kaže on, i postaje još jedan revolucionar – trudom kapitalističke klase.

Ukratko, kapitalistička klasa je tako slepa da ne preduzima ništa kako bi produžila svoj životni vek, dok s druge strane, čini sve da ga skрати. Kapitalistička klasa ne pruža ništa što je čisto, otmeno i živo. Revolucionari pružaju sve što je čisto, otmeno i živo. Oni pružaju pomoć, iskazuju nesebičnost, požrtvovanost, mučeništvo – stvari koje pogađaju imaginaciju ljudi, diraju im srca žarom koji proističe iz nagona ka dobrom i koji je u suštini religijski.

Ali, revolucionari se neprestano menjaju. Oni ukazuju na činjenice i statistiku, ekonomske i naučne argumente. Ako je radnik pretežno sebičan, revolucionari će mu ukazati, matematički, da će se revolucijom njegov položaj popraviti. Ako je radnik od bolje sorte, takav da ga instinkti vode prema ispravnom ponašanju, ako ima i duh i dušu, revolucionari će mu pružiti stvari s duhom i dušom, izvanredne stvari koje se ne mogu izmeriti ni doseći dolarima i centima. Revolucionar se buni zbog zla i nepravde, a propoveda pravednost. I, što je najbolje od svega, on peva večnu pesmu čovekove slobode – pesmu svih zemlja, svih jezika i svih vremena.

Tek neki od klase kapitalista uviđaju revoluciju. Većina njih previše je ignorišu, a mnogi se plaše da je vide. U istoriji sveta, ista je priča sa svakom vladajućom klasom koja nestaje. Utovljena od vlasti i imetka, opijena uspehom i smekšala od prezasićenosti i prestankom borbe, kapitalisti su kao trutovi okupljeni oko kace s medom u času kad se pčele radilice ustreme na njih kako bi okončale njihov zbor.

Predsednik Ruzvelt nejasno sagledava revoluciju, plaši je se i ne želi da je vidi. Kao što kaže: „Iznad svega, treba da imamo na umu da je svaka vrsta klasne netrpeljivosti u političkom svetu, ako je može biti, čak i opasnija, čak i destruktivnija po narodno blagostanje, nego što je to sektaška, rasna ili verska netrpeljivost“.

Klasna netrpeljivost u političkom svetu je opasnija, govori predsednik Ruzvelt. Međutim, klasna netrpeljivost u političkom svetu je propoved revolucionara. „Neka se klasni ratovi u svetu industrije nastave“, poručuju oni, „ali proširimo klasni

rat i na svet politike“. Kao što radnički vođa, Eugen V. Debs⁵ kaže: „Što se tiče ove borbe, ne postoji dobar kapitalista i loš radnik. Svaki kapitalista je vaš neprijatelj, a svaki radnik vaš prijatelj“.

Tu je klasna netrpeljivost u političkom svetu skupčana s osvetom. A tu je i revolucija. Godine 1888 u Sjedinjenim Državama, bilo je jedva 2 000 revolucionara ove vrste; godine 1900. bilo ih je 127 000; godine 1904 – 435 000 revolucionara. Opasnost iz definicije predsednika Ruzvelta, u Sjedinjenim Državama, očigledno cveta i raste, jer upravo je revolucija ono što cveta i buja.

Tu i tamo, do nekog iz kapitalističke klase dopre jasan odblesak revolucije, i tera ga na krik upozorenja. Međutim, njegova klasa ne mari. Predsednik Eliot s Harvarda, vapi ovakvim krikom:

„Prinuđen sam da verujem da je sadašnja opasnost od socijalizma u Americi bliža nego ikad, i to u veoma opasnom obliku, budući da nikad nije bila tako organizovana. Opasnost leži u tome što socijalisti dobijaju kontrolu nad sindikatima.“

A kapitalistički poslodavci, umesto da obraćaju pažnju na upozorenja, usavršavaju svoju organizaciju za slamanje štrajkova i više nego ikad jačaju pritisak na ono što je sindikatima najbliže srcu – sindikalne radnje. U onoj meri u kojoj ovaj pritisak uspe, upravo u toj meri će kapitalistička klasa produžiti život. To je stara, stara priča koja uvek počinje ispočetka. Opijeni trutovi i dalje se pohlepno okupljaju oko kace s medom.

Verovatno jedan od najzabavnijih događaja današnjeg vremena jeste pristup američke štampe revoluciji. To je, takođe, i patetičan prizor. On posmatrača prisiljava da bude svestan očiglednog gubitka ponosa sopstvene vrste. Dogmatski iskaz iz usta neukosti može bogove da natera na smeh, ali čoveka može

⁵ Judžin V. Dens (1855–1926), američki sindikalni vođa, jedan od utemeljivača Međunarodne unije radnika, takođe i predsednički kandidat Socijalističke demokratske partije.

da natera da jeca. A američki urednici (u opštem slučaju) prilično su ubedljivi u vezi s tim! Stara „podela“, „ljudi *nisu* rođeni jednaki“, izgovara se svečano i mudro, kao stvar dovedena do belog usijanja i tek izašla ispod čekića ljudske mudrosti. Njihova ishlapela visokoparnost ne pokazuje ništa više od đačkog shvatanja prirode i revolucije. Kao paraziti kapitalističke klase, u njenoj službi oblikovanja javnog mnjenja, oni se, takođe sakupljaju na pojilu u obliku kace s medom.

Razume se, to važi samo za ogromnu većinu američkih redakcija. Ako bismo rekli da to važi sa sve njih, to bi značilo da bacamo preveliku kletvu na ljudski rod. Isto tako, bilo bi neistinito, jer tu i tamo, usamljeni urednici jasno vide – i u njihovom slučaju, vođeni nagonom iz stomaka, obično se plaše da kažu ono što misle. Što se nauke i sociologije revolucije tiče, prosečni urednik je jednu generaciju, ili tako nešto, iza činjenica. On je intelektualno lenj, ne prihvata činjenice dok ih ne prihvati većina, i ponosi se sopstvenim konzervativizmom. On je instinktivni optimista, sklon da veruje da ono što treba da bude, zaista i jeste. Revolucionar je davno odustao od njega, jer veruje da ono što treba da bude, zaista i jeste, ali ono što jeste – jeste, i da možda, uopšte ne treba da bude ono što treba.

Tu i tamo, vatreno trljajući oči, urednik krajičkom oka iznenada nazire odraz revolucije i razvija naivnu govorljivost, kao na primer onaj ko je napisao sledeći navod iz *Čikaškog dnevnika*: „Američki socijalisti su revolucionari. Oni znaju da su revolucionari. Krajnje je vreme da i drugi uvide tu činjenicu.“ Usijano, nabusito, on nastavlja da s krovova uzvikuje da smo mi, zapravo, revolucionari. Eto, upravo smo isto to radili sve ove godine – uzvikivali s krovova da smo revolucionari, i neka nas zaustavi ko može.

Treba još vremena za ovaj mentalni pristup: „Revolucija je svirepa. Gospodine, nema nikakve revolucije“. Isto tako, treba još vremena za drugi poznati pristup: „Socijalizam je ropstvo. Gospodine, nikad ga neće ni biti“. To više nije pitanje dijalekata, teorija i snova. Pitanje se i ne postavlja. Revolucija je činjenica. Sada je među nama. Sedam miliona revolucionara, organi-

zovanih, danonoćno propoveda revoluciju – to žarko jevanđelje, Bratstvo među ljudima. Ne samo da je ovo hladnokrvna ekonomska propaganda, nego je u suštini i verska propaganda, dostojna strasti Pavla i Hrista. Kapitalistička klasa je optužena. Omanula je u svom rukovođenju i stoga je potrebno ukloniti je. Sedam miliona ljudi iz radničke klase kažu da će pridobiti preostali deo sopstvene klase i ukloniti rukovodstvo. Revolucija je ovde, ovog časa. Neka je zaustavi ko može.

Sakramento River

Mart 1905.

Sadržaj

Revolucija	9
Mesečari.....	30
Dostjanstvenost dolara	37
Golijat.....	45
Zlatni mak	72
Smanjivanje planete	83
Lepa kuća	93
Zlatni lovci sa severa	102
Foma Gurđejev	116
Ove će kosti oživeti	122
Drugačije životinje	132
Žuta opasnost	149
Šta za mene znači život?	160